

# رابطه‌ی سبک‌های هویت با مؤلفه‌های سازگاری دانش‌آموزان: بررسی نقش واسطه‌ای تعهد\*

بهروز ناظمی پور<sup>۱</sup>، عباس رحیمی نژاد<sup>۲</sup>، الهه حجازی<sup>۳</sup>

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۸/۲۰

## چکیده

پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه‌ی سبک‌های هویت و سازگاری دانش‌آموزان، ضمن بررسی نقش واسطه‌ای تعهد به تبیین نقش سبک‌های هویت در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان می‌پردازد. به این منظور، پرسشنامه‌های سبک هویت برزونسکی و سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی سینها و سینگ بین ۳۱۵ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های قم که به روش تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای انتخاب شده بودند، توزیع و توسط آنان تکمیل و درنهایت جمع‌آوری شد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که بین سبک‌های هویت اطلاعاتی و سردرگم/اجتنابی و مؤلفه‌های سازگاری رابطه‌ی معنادار وجود دارد. همچنین تحلیل متغیرها نشان می‌دهد تعهد توانست در رابطه‌ی سبک‌های هویت با سازگاری دانش‌آموزان نقش واسطه‌ای ایفا کند. در این پژوهش بین سبک‌های هویت و مؤلفه‌های سازگاری رابطه‌ی معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ برقرار است. نتایج این بررسی می‌تواند مشاوران محترم آموزشگاه‌ها را در مواجهه با چالش‌هایی که دانش‌آموزان با آن‌ها درگیرند یاری دهد.

واژگان کلیدی: سبک‌های هویت - سازگاری - تعهد - دانش‌آموزان

## مقدمه

سازگاری<sup>۴</sup> به‌عنوان شاخص یکپارچگی، هماهنگی رفتاری افراد، به شکلی که افراد دیگر جامعه شخص را به‌عنوان یک فرد با سازگاری مناسب بشناسند، در نظر گرفته شده است (کولینز، ۱۹۹۰). بر طبق نظریه‌ی ال-شریده و گو<sup>۵</sup> (۱۹۹۸)، سازگاری به‌عنوان فرایند انتقالی

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی دانشگاه تهران (نویسنده مسؤل) Behrouz\_n1360@yahoo.com

۲. استادیار روان‌شناسی دانشگاه تهران arahimi@ut.ac.ir

۳. دانشیار روان‌شناسی دانشگاه تهران ehejazi@ut.ac.ir

4. adjustment

5. Al-Sharideh & Goe

\* این مقاله برگرفته شده از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده مسؤل است.

که در مدت‌زمانی که دانش‌آموزان نحوه‌ی مقابله کردن با ضرورت‌های محیط دانشگاه را یاد می‌گیرند، می‌تواند لحاظ شود. سازگاری به تجربه کردن مشکلات ویژه توسط دانش‌آموزان ملیت‌های مختلف در محیط آموزشی و شیوه‌های مقابله‌ای مورد استفاده‌ی آن‌ها برای مداخله با فشار روانی در این بافت فرهنگی، اطلاق می‌شود (آراجو<sup>۱</sup>، ۲۰۱۱). موضوع سازگاری برای نوجوانان اهمیت زیادی دارد. چون آنان در این مرحله با تغییرات جسمی و روحی زیادی مواجه می‌شوند.

سازگاری، ابعاد گوناگونی دارد؛ ولی بیشتر تحقیقات در زمینه نوجوانی و دانش‌آموزان دبیرستانی (فولادچنگک، ۱۳۸۵) از این ابعاد مختلف به سازگاری تحصیلی<sup>۲</sup>، سازگاری اجتماعی<sup>۳</sup> و سازگاری عاطفی<sup>۴</sup> پرداخته‌اند. سازگاری تحصیلی فرایندی است که تحت تأثیر عوامل متعدد فردی، خانوادگی و اجتماعی و همچنین شایستگی‌های شناختی، هوشی و آموزشی قرار دارد (آلموگ<sup>۵</sup>، ۲۰۱۱). سازگاری تحصیلی می‌تواند به اجزایی تقسیم شود که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: رضایت از مدرسه و حضور و پافشاری بر آن، رقابت در نظر معلمان، نمرات پیشرفت تحصیلی، دوست داشته شدن توسط معلمان، قضاوت معلم در سازگاری دانش‌آموز با مدرسه، تعامل با مسئولین مدرسه (اسکات<sup>۶</sup>، ۱۹۸۹؛ به نقل از بردبار طارم‌سری، ۱۳۹۱). سازگاری اجتماعی، دست یافتن به تعادل در روابط اجتماعی است که معمولاً استفاده مناسب از مهارت‌های اجتماعی در رسیدن فرد به آن کمک می‌کند (دس و دب، ۲۰۱۳). عده‌ای سازگاری اجتماعی را مترادف مهارت‌های اجتماعی می‌دانند. در این زمینه الویت<sup>۷</sup> و گرشام<sup>۸</sup> (۱۹۹۳) مطرح می‌کنند که سازگاری، رفتارهای انطباقی یاد گرفته شده‌ای است که فرد را قادر می‌سازد تا با افراد دیگر روابط متقابل داشته و از خود پاسخ‌های مثبت بروز دهد. آن‌ها مهارت‌های اجتماعی را به ۵ طبقه تقسیم می‌کنند: همکاری، گفتار مناسب، مسئولیت‌پذیری، همدلی، خویشتن‌داری (بذل، ۱۳۸۲). سازگاری عاطفی را می‌توان شامل سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات،

1. Araujo
2. academic adjustment
3. social adjustment
4. emotional adjustment
5. Almog
6. Scott
7. Elvite
8. Gersham

فعالیت‌ها و افکار دانست. به عبارت دیگر سازگاری عاطفی یعنی مکانیسم‌هایی که توسط آن‌ها فرد ثبات عاطفی پیدا می‌کند.

نوع سبک هویتی که نوجوان دارد، یکی از این مؤلفه‌هایی است که در سازگاری یا عدم سازگاری وی تأثیرگذار است. بروزنسکی<sup>۱</sup> (۱۹۹۳)، سه جهت متمایز شناختی را که در آن اطلاعات مرتبط با خود، ارزیابی شده، ساختاریافته و تجدیدنظر شده است را معرفی می‌کند. سبک هویت اطلاعاتی<sup>۲</sup>، مستلزم تمایل برای بررسی راه‌حل‌های متعدد به مشکل موجود و اکتشاف چندین گزینه، قبل از انتخاب هر یک از آن‌هاست. سبک هویتی هنجاری<sup>۳</sup>، رشد را به وسیله مطابقت با انتظارات اجتماعی و خانوادگی و درجه بالایی از تعهد به خودمختاری و تمرین برای قضاوت کردن در نظر می‌گیرد. سبک هویتی سردرگم-اجتنابی<sup>۴</sup>، با تمایل به گذراندن وقت به شکل بی‌هدف، تصمیم‌سازی بر اساس وضعیت‌های لحظه‌ای، مشخص می‌شود (شوارتز و همکاران<sup>۵</sup>، ۲۰۰۰). از دیدگاه دولینجر و دولینجر<sup>۶</sup> (۲۰۰۲) افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی، اهداف شغلی روشنی دارند، به قضاوت و استقلال خود بیشتر اعتماد دارند و در محیط تحصیلی از خودمختاری، عملکرد، خود نظارتی، پیشرفت تحصیلی و روابط بین فردی بیشتری نسبت به همسالانشان در دو سبک دیگر برخوردارند (سعادت‌ی شامیر، شهرآرای و فرزاد، ۱۳۸۶). تحقیقات مختلف (لویکس<sup>۷</sup> و همکاران، ۲۰۰۵؛ بورن<sup>۸</sup>، ۱۹۷۸؛ مکر<sup>۹</sup>، ۲۰۰۸؛ اشمن<sup>۱۰</sup> و مونوسویز<sup>۱۱</sup>، ۱۹۷۴؛ دوناوان<sup>۱۲</sup>، ۱۹۷۵) نشان می‌دهند نوجوانان در طول فرایند هویت‌یابی سطوح سازگاری را از خود نشان می‌دهند. منظور از هویت‌یابی همان رسیدن به یکی از مراحل چهارگانه هویت در نظر مارسیا و منظور از سطوح سازگاری خود هدایت‌گری، کنترل و در صورت لزوم تغییر رفتار نوجوان می‌باشد. لازم به

- 
1. Berzonsky
  2. informational identity style
  3. normative identity style
  4. Bewilder AVOIDANT identity style
  5. Schwartz
  6. Dollinger
  7. Louvix
  8. Bourne
  9. Mercer
  10. Oshman
  11. Monosevitz
  12. Donavan

ذکر است که در بیشتر تحقیقات، تفاوتی بین نوجوانان دختر و پسر مشاهده نشده است (رحمان پور، بهرامی و کریمی، ۱۳۸۸). فرر-ردر<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش خود دریافتند که بین سبک هویتی هنجاری و سبک هویتی سردرگم-اجتنابی، با مؤلفه‌های سازگاری در نوجوانان ارتباط معنی‌داری وجود دارد. مخصوصاً بین رفتار ضداجتماعی و هویت منسجم ارتباط معکوس برقرار است. به این شکل که افراد با سطوح کمتر رفتار ضداجتماعی، سطوح بالاتری از هویت منسجم را در مقایسه با افراد با رفتار ضداجتماعی بالا از خود، نشان می‌دهند. همچنین با کاهش شایستگی تحصیلی، هویت منسجم افراد نیز کاهش می‌یابد.

سوینز و همکاران<sup>۲</sup> (۲۰۱۱) این موضوع را که نیازها برای تعهدات هویت جهت پیش‌بینی سازگاری نوجوانی پایانی بدون تأثیر نیروی تعهد، نیز وجود دارند را مطالعه کردند. علاوه بر آن، آن‌ها چگونگی ارتباط سبک‌های پردازش هویت پایان نوجوانی با نیاز به تعهد هویت و همچنین نقش واسطه‌ای نیاز به تعهد در رابطه‌ی بین سبک‌های هویت و سازگاری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج بررسی در یک نمونه ۴۴۱ نفری از افراد در پایان دوره‌ی نوجوانی نشان داد که نیازهای غیرارادی و کنترل‌شده (دو نیاز تعهدی) حتی با لحاظ کردن نقش قدرت تعهد، به ترتیب به شکل مثبت و منفی با سازگاری رابطه‌ی معنادار دارند. هر سه نوع سبک هویت الگوی خاصی از همخوانی با نیاز به تعهد از خود نشان دادند. البته سهم سبک هویت اطلاعاتی از این همخوانی بیشتر بود. تحلیل واسطه‌ای نشان داد که حداقل بخشی از تداعی بین سبک‌های هویت و سازگاری به وسیله‌ی نیاز به تعهد تعیین می‌شود.

جانسون و نزیک<sup>۳</sup> (۲۰۱۱) با فرض این که ثبات در خودپنداره و هویت شبیه به هم هستند و به وسیله‌ی مجموعه‌ای از عوامل اثرگذار تنظیم می‌شوند، به بررسی پژوهش خود پرداختند یافته‌ها همخوانی متوسطی را بین تعهد هویت و خودپنداره آشکار (دو نشانه‌ی ثبات در این مطالعه) نشان دادند. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که سبک هویت سردرگم-اجتنابی ثبات را کاهش می‌دهد درحالی که خودارزیابی درست آن را تقویت می‌کند. بین بقیه متغیرها رابطه‌ای وجود نداشت. در مجموع و با بررسی‌های انجام‌شده این نکته که مطالعات اندکی

- 
1. Ferer-wreder
  2. Soenens
  3. Johnson & Nozick

در مورد دانش‌آموزان مقطع دبیرستان بین سبک هویت و مؤلفه‌های سازگاری انجام گرفته است قابل توجه می‌باشد.

در کشور ما پوردهقانی (۱۳۸۳) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی رابطه‌ی بین میزان سازگاری تحصیلی و سبک هویتی دانشجویان دانشگاه‌های تهران که با نمونه‌ای مشتمل بر ۴۳۷ نفر بود، به این نتیجه رسید که در خرده‌مقیاس سازگاری با دوره تحصیلی بین سبک اطلاعاتی و سردرگم-اجتنابی رابطه‌ی آماری معنادار وجود دارد. نتایج نشان داد که بین متغیرهای جمعیت شناختی شامل وضعیت تأهل، رشته‌ی تحصیلی و مقطع تحصیلی با سازگاری تحصیلی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

رحیمی (۱۳۹۱) رابطه‌ی سازگاری عاطفی-اجتماعی و سبک‌های هویت را با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان متوسطه شهر تبریز بررسی کرد. نتایج پژوهش نشان داد که از نظر آماری تفاوت معناداری بین نمرات سه متغیر وجود دارد. همچنین دو گروه دختران و پسران، تنها از نظر متغیر سازگاری عاطفی-اجتماعی تفاوت معناداری با هم دارند؛ و نیز از نظر آماری تفاوت معناداری بین رشته‌ی تحصیلی در ترکیب خطی نمرات این سه متغیر برقرار است. به علاوه، دانش‌آموزان فقط در سبک هویت سردرگم با هم تفاوت داشتند. در انتها، بررسی تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر نشان داد که تعهد، پرخاشگری ارتباطی، افسردگی، سبک هویت سردرگم و پرخاشگری آشکار بیشترین واریانس سازگاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند.

حال با توجه به همه‌ی این مباحث هدف از پژوهش حاضر بررسی این موضوع است که آیا بین سبک‌های هویت و مؤلفه‌های سازگاری رابطه وجود دارد؟ فرضیه‌های پژوهش حاضر در ذیل ذکر شده است.

۱. بین سبک هویت اطلاعاتی و مؤلفه‌های سازگاری رابطه مثبت وجود دارد.
۲. بین سبک هویت هنجاری و مؤلفه‌های سازگاری رابطه مثبت وجود دارد.
۳. بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی و مؤلفه‌های سازگاری رابطه منفی وجود دارد.
۴. تعهد بین سبک‌های هویت اطلاعاتی و هنجاری با مؤلفه‌های سازگاری نقش واسطه‌ای دارد.



بررسی همبستگی نمرات حاصل از مقیاس با نمرات پرسشنامه سنجش عینی هویت من (EOM-EIS-2) در نمونه‌ای از دانشجویان ایرانی مطلوب گزارش شد. اعتبار ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری، آشفته-اجتنابی و نیز تعهد هویت به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۶۱، ۰/۷۱ و ۰/۸۴ و پایایی آزمون مجدد برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری، آشفته-اجتنابی و نیز تعهد هویت نیز به ترتیب ۰/۶۷، ۰/۴۷، ۰/۶۷ و ۰/۷۴ محاسبه شد (رحیمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۹). در این پژوهش از ترجمه فارسی پرسشنامه سبک‌هایی هویت نسخه چهارم رحیمی نژاد و همکاران (۱۳۸۹) استفاده شد. در تحقیق حاضر برای اندازه‌گیری میزان پایایی ابزارهای تحقیق از روش ضریب آلفا کرونباخ استفاده شده است. ضرایب برای هویت اطلاعاتی ۰/۶۵، هویت هنجاری ۰/۶۳، هویت آشفته-اجتنابی ۰/۶۵ و تعهد ۰/۶ به دست آمد.

**۲- پرسش‌نامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستان:** این پرسش‌نامه توسط سینها و سینگ (۱۹۹۳) تدوین شده است و توسط کرمی (۱۹۹۸) ترجمه و نگارش شده است. این پرسش‌نامه دارای ۶۰ سؤال می‌باشد و به صورت بله و خیر طراحی گردیده است و دانش‌آموزان با سازگاری خوب را از دانش‌آموزان ضعیف در سه حوزه سازگاری (اجتماعی، هیجانی و تحصیلی) جدا می‌کند. در این پرسش‌نامه برای پاسخ‌های نشانگر سازگاری در هر سه حوزه، نمره ۰ و در غیر این صورت نمره ۱ منظور می‌گردد. ضریب پایایی این آزمون با روش دو نیمه کردن و باز آزمایی به ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۹۳ گزارش شده است. فولادچنگ (۱۳۸۵) در پژوهش خود، ضریب باز آزمایی و ضریب کودرریچاردسون را برای این پرسش‌نامه به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۸۲ گزارش نموده است. اعتبار این آزمون توسط گروهی از روان‌شناسان مورد تأیید قرار گرفته است (زاهد، رجبی و امیدی، ۱۳۹۱). در این پژوهش، میزان پایایی با استفاده از روش ضریب آلفا کرونباخ بررسی و این ضرایب به دست آمد. ضریب آلفا کرونباخ سازگاری هیجانی ۰/۶۶، سازگاری اجتماعی ۰/۵۹، سازگاری آموزشی ۰/۶۵ و سازگاری کل ۰/۶۴ بود.

### یافته‌های پژوهش

در ابتدا جداول مربوط به ویژگی‌های مختلف نمونه از نظر سن، جنسیت، رشته تحصیلی و سایر متغیرها ذکر شده است. جدول (۱) فراوانی و جنسیت و درصد همه دانش‌آموزان را بر

پایه سن را نشان می‌دهد. میانگین و انحراف استاندارد سن دانش آموزان به ترتیب برابر با ۱۶/۲۷ و ۱/۰۶ بود.

جدول ۱. توزیع فراوانی گروه نمونه بر سن

درصد	فراوانی	دختر	پسر	سن دانش آموز
۲/۵/	۸	۴	۴	۱۴
۲۳/۵	۷۴	۳۵	۳۹	۱۵
۳۱/۱	۹۸	۵۱	۴۷	۱۶
۳۲/۱	۱۰۱	۵۱	۵۰	۱۷
۹/۲	۲۹	۱۴	۱۵	۱۸
۱/۳	۴	۳	۱	۱۹
۰/۳	۱	---	۱	۲۰
۱۰۰	۳۱۵	۱۵۸	۱۵۷	جمع کل

توزیع فراوانی گروه نمونه به تفکیک پایه و رشته تحصیلی در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی گروه نمونه به تفکیک پایه و رشته تحصیلی

پایه تحصیلی	فراوانی	درصد	رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
اول دبیرستان	۱۱۰	۳۴/۹	عمومی	۱۱۳	۳۵/۹
دوم دبیرستان	۹۷	۳۰/۸	علوم انسانی	۹۵	۳۰/۲
سوم دبیرستان	۱۰۸	۳۴/۳	علوم تجربی	۵۹	۱۸/۷
			ریاضی فیزیک	۴۸	۱۵/۲
جمع کل	۳۱۵	۱۰۰		۳۱۵	۱۰۰

جدول (۳) شاخص‌های پراکندگی و گرایش مرکزی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. میانگین، انحراف استاندارد، کمینه و بیشینه نمرات هر متغیر در جدول قابل مشاهده است.



جدول (۳) شاخص‌های پراکندگی و گرایش مرکزی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. میانگین، انحراف استاندارد، کمینه و بیشینه نمرات هر متغیر در جدول قابل مشاهده است.

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه	کجی	کشیدگی
سازگاری تحصیلی	۴/۴۳	۲/۷۸	۰	۱۳	۰/۴۳	-۰/۵۵
سازگاری اجتماعی	۴/۳۵	۲/۶۳	۰	۱۱	۰/۴۶	-۰/۳۶
سازگاری هیجانی	۴/۳۸	۳/۰۱	۰	۱۲	۰/۴۶	-۰/۷۰
سبک اطلاعاتی	۲۳/۰۹	۴/۱۹	۷	۳۰	-۰/۶۷	۰/۷۳
سبک هنجاری	۱۶/۲۱	۳/۲۳	۸	۲۵	-۰/۰۷	-۰/۱۶
سبک سردرگم/اجتنابی	۲۰/۹۰	۵/۵۶	۹	۳۷	۰/۲۴	-۰/۳۲
تعهد	۳۲/۹۰	۵/۹۹	۱۲	۴۵	-۰/۱۲	-۰/۰۸
هویت تحصیلی سردرگم	۱۰/۳۰	۴/۱۴	۴	۲۱	۰/۲۰	-۰/۸۷
هویت تحصیلی دنباله‌رو	۱۲/۲۳	۳/۸۲	۴	۲۴	۰/۰۶	-۰/۱۵
هویت تحصیلی بحران‌زده	۱۴/۲۴	۴/۰۱	۴	۲۴	۰/۰۴	-۰/۱۷
هویت تحصیلی موفق	۱۷/۳۶	۳/۹۶	۴	۲۴	-۰/۱۶	-۰/۴۲

حجم نمونه: ۳۱۵

جدول ۴. ماتریس همبستگی سبک‌های هویت و سازگاری

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
۱-سازگاری تحصیلی					
۲-سازگاری اجتماعی	۰/۳۴**				
۳-سازگاری هیجانی	۰/۴۷**	۰/۴۷**			
۴-سبک اطلاعاتی	۰/۲۸**	۰/۱۸**	۰/۱۹**		
۵-سبک هنجاری	-۰/۱۲	-۰/۰۵	-۰/۰۶	۰/۲۷**	
۶-سبک سردرگم/اجتنابی	-۰/۲۵**	-۰/۱۹**	-۰/۲۶**	-۰/۲۰**	۰/۲۳**

حجم نمونه=۳۱۵ نفر  
\*\* :P<۰/۰۱

به منظور پیش‌بینی هر یک از مؤلفه‌های سازگاری از رگرسیون چندگانه به شیوه گام‌به‌گام استفاده شد. در این راستا سه تحلیل رگرسیون (هر بار با یکی از مؤلفه‌های سازگاری به عنوان ملاک) صورت پذیرفت که خلاصه نتایج مربوط تحلیل‌های در ادامه خواهد آمد.

تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام سازگاری تحصیلی بر پایه سبک‌های هویت در جدول ۵ قابل مشاهده است. نتایج نشان داد که متغیرهای سبک اطلاعاتی و سبک سردرگم/اجتنابی

توانستند در دو گام ۱۲ درصد ( $R^2=0/12$ ) از واریانس سازگاری تحصیلی را تبیین کنند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در اولین گام سبک اطلاعاتی به‌تنهایی توانست ۸ درصد ( $R^2=0/08$ ) از واریانس سازگاری تحصیلی را تبیین کند. سبک هنجاری (همان‌گونه که بر پایه یافته‌های همبستگی انتظار می‌رفت) نتوانست در تبیین واریانس سازگاری تحصیلی نقش قابل توجهی داشته باشد. میزان  $F$  برای مدل‌های پیش‌بینی معنادار است به‌عبارت‌دیگر هر دو مدل توانستند در پیش‌بینی واریانس سهم قابل توجهی داشته باشند. ضرایب بتا شدت تغییر همزمان متغیر ملاک با متغیرهای پیش‌بین را نشان می‌دهد. بر این اساس در مدل دوم به ازای هر واحد انحراف استاندارد افزایش در نمره سبک اطلاعاتی، نمره سازگاری تحصیلی  $0/24$  انحراف استاندارد کاهش می‌یابد. تمامی ضرایب بتا به لحاظ آماری معنادار هستند.

جدول ۵. خلاصه نتایج رگرسیون سازگاری تحصیلی بر پایه سبک‌های هویت

گام‌ها	پیش‌بین‌ها	R	$R^2$	F	$\beta$	T	معناداری
گام اول	سبک اطلاعاتی	$0/28$	$0/12$	$27/28$	$0/1$	$-0/52$	$P<0/01$
گام دوم	سبک اطلاعاتی	$0/25$	$0/2$	$21/6$	$0/24$	$-0/48$	$P<0/01$
	سبک سردرگم/اجتنابی				$0/1$	$2/9$	$P<0/01$

در تحلیل دوم هدف تعیین بهترین پیش‌بین برای سازگاری اجتماعی بود. بدین منظور سبک‌های سه‌گانه هویت به شیوه گام‌به‌گام وارد معادله رگرسیون سازگاری اجتماعی شدند (جدول ۶). نتایج نشان داد که سبک سردرگم/اجتنابی بهتر از دیگر سبک‌های می‌تواند سازگاری اجتماعی را پیش‌بینی کند ( $R^2=0/04$ ). در گام دوم سبک اطلاعاتی نیز به مدل اضافه شد و واریانس تبیین شده را به ۶ درصد افزایش داد. مقادیر  $F$  به لحاظ آماری معنادار بودند و نشان دادند که میزان واریانس تبیین شده در هر دو مدل قابل توجه است. ضرایب رگرسانی (بتا) برای سبک سردرگم/اجتنابی و سبک اطلاعاتی (در گام دوم) به ترتیب

۰/۱۷ و ۰/۱۵- بود (هر دو ارزش به لحاظ آماری معنادار بودند). ضریب مثبت تغییرات هم‌جهت و ضریب منفی تغییرات در جهت معکوس را بازنمایی می‌کند.

جدول ۶. خلاصه نتایج رگرسیون سازگاری اجتماعی بر پایه سبک‌های هویت

معناداری	T	$\beta$	F	R <sup>2</sup>	R	پیش‌بین‌ها	گام‌ها
$P < 0/01$	-۲/۵۲	-۰/۱۹	۱۲/۳۶	۰/۴	-۰/۱۹	سبک سردرگم/اجتنابی	گام اول
$P < 0/01$	-۲/۹۶	-۰/۱۷	۹/۰	۰/۶	-۰/۲۴	سبک سردرگم/اجتنابی	گام دوم
$P < 0/01$	۲/۶۱	۰/۱۵				سبک اطلاعاتی	

تحلیل سوم شامل سبک‌های هویت به‌عنوان پیش‌بین و سازگاری هیجانی به‌عنوان متغیر ملاک بود. در این تحلیل سبک‌های سردرگم/اجتنابی و اطلاعاتی به ترتیب وارد معادله رگرسیون شدند. سبک سردرگم به‌تنهایی ۹ درصد از واریانس سازگاری هیجانی را تبیین کرد. در گام دوم سبک اطلاعاتی نیز به معادله اضافه شد و توانست به میزان ۲ درصد واریانس تبیین شده را افزایش دهد. معناداری مقادیر  $F$  به لحاظ آماری معنادار بودند و قابلیت پیش‌بینی در هر دو مدل را تأیید کردند. ضرایب استاندارد شده رگرسیونی (بتا) در مدل‌های اول و دوم به لحاظ آماری معنادار بودند. قابل توجه است که ضریب بتای سبک اطلاعاتی در مدل دوم تنها در سطح ۰/۰۵ معنادار بود. ضریب بتای سبک سردرگم/اجتنابی در مدل اول ۰/۲۹ بود. در مدل دوم با ورود سبک اطلاعاتی این ضریب اندکی کاهش یافته و به ۰/۲۷ رسید. ضریب بتای سبک اطلاعاتی در مدل دوم برابر با ۰/۱۵- بود.

جدول ۷. خلاصه نتایج رگرسیون سازگاری هیجانی بر پایه سبک‌های هویت

معناداری	T	$\beta$	F	$R^2$	R	پیش‌بین‌ها	گام‌ها
$P < 0/01$	-۵/۴۱	-۰/۲۹	۲۹/۲۴	۰/۰۹	-۰/۲۹	سبک سردرگم/اجتنابی	گام اول
$P < 0/01$	-۴/۸۵	-۰/۲۷	۱۸/۰۲	۰/۱۱	-۰/۳۳	سبک سردرگم/اجتنابی	گام دوم
$P < 0/05$	۲/۵۱	۰/۱۵				سبک اطلاعاتی	

علاوه بر یافته‌های فوق تعیین نقش واسطه‌ای تعهد در رابطه بین سبک‌های هویت و مؤلفه‌های ناسازگاری موردنظر بود. به‌منظور بررسی این فرض از تکنیک تحلیل مسیر استفاده شد. بدین ترتیب مدل مفهومی که نقش واسطه‌ای تعهد را مفروض قرار داده بود مورد آزمون واقع شد. مدل مفهومی فرض پژوهشگر این بود که تعهد در رابطه بین سبک‌های هویت با مؤلفه‌های سازگاری نقش واسطه‌ای دارد. شاخص‌های برازش مدل مسیر در جدول ۸ ارائه شده‌اند. به‌منظور برازش بهتر مدل با داده‌ها مسیر کوواریانس خطای برخی از متغیرها به پیشنهاد نرم‌افزار آزاد شد. قابل ذکر است که تنها مسیرهایی آزاد شدند که به لحاظ نظری و آماری توجیه‌پذیر بودند.

مربع کای ( $X^2$ )، نسبت مربع کای به درجه آزادی ( $X^2/df$ )، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص تعدیل‌یافته برازندگی (AGFI) و ریشه دوم برآورد تغییرات خطای تقریب (RMSEA) در حد مطلوب بود. بر اساس این شاخص‌ها می‌توان نتیجه گرفت که مدل مفهومی برازش بسیار خوبی با داده‌ها دارد (هومن، ۱۳۸۸). مدل آزمون شده‌ی پیش از اصلاح برازش خوبی با داده‌ها نداشت. به‌منظور برازش بهتر مسیر کوواریانس خطاهای سازگاری اجتماعی، تحصیلی و هیجانی آزاد شد. این مسیرها به لحاظ نظری و آماری قابل توجیه‌اند.

جدول ۸. شاخص‌های برازش مدل

مدل	RMSEA	AGFI	GFI	CFI	X <sup>2</sup> /df	df	P	X <sup>2</sup>
پیش از اصلاح	۰/۱۹	۰/۶۸	۰/۸۶	۰/۶۸	۱۲/۹۱	۱۲	P < ۰/۰۱	۱۵۴/۹۶
پس از اصلاح	۰/۰۶	۰/۹۴	۰/۹۸	۰/۹۷	۲/۴۹	۹	P > ۰/۰۵	۲۲/۳۹

در جدول ۹ ضرایب استاندارد شده مستقیم، غیرمستقیم و کل مدل به همراه ضریب تبیین مربوط به هر متغیر نمایش داده شده است.

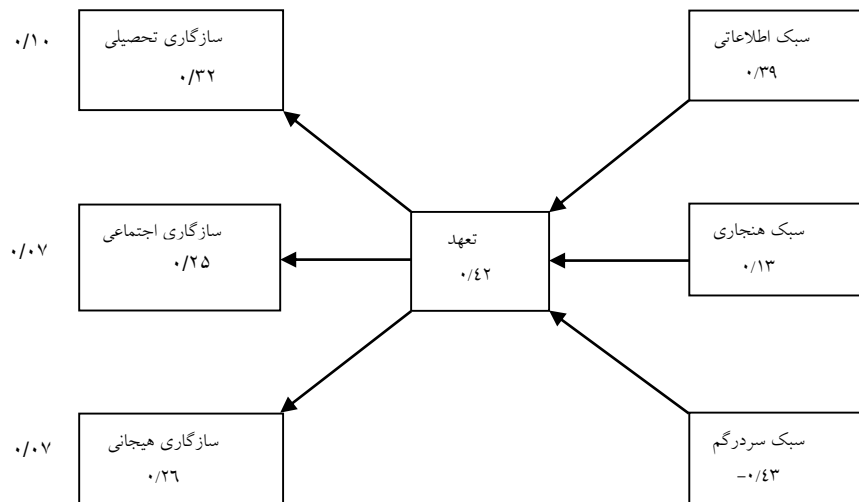
جدول ۹. ضرایب استاندارد مستقیم، غیرمستقیم و کل مدل و ضرایب تبیین

ضریب تبیین	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	مسیرها
۰/۴۲	۰/۳۹**	—	۰/۳۹**	بر روی تعهد از: سبک اطلاعاتی
۰/۱۳**	—	—	۰/۱۳**	سبک هنجاری
۰/۴۳**	—	—	۰/۴۳**	سبک سردرگم/اجتنابی
۰/۱۰	۰/۳۲**	—	۰/۳۲**	بر روی سازگاری تحصیلی از: تعهد
۰/۱۳**	—	۰/۱۳**	۰/۱۳**	سبک اطلاعاتی
۰/۰۴*	—	۰/۰۴*	۰/۰۴*	سبک هنجاری
۰/۱۴**	—	۰/۱۴**	۰/۱۴**	سبک سردرگم/اجتنابی
۰/۰۷	۰/۲۵**	—	۰/۲۵**	بر روی سازگاری اجتماعی از: تعهد
۰/۱۰**	—	۰/۱۰**	۰/۱۰**	سبک اطلاعاتی

	۰/۰۳*	۰/۰۳*	-	سبک هنجاری
	-۰/۱۱**	-۰/۱۱**	-	سبک سردرگم/اجتنابی
بر روی سازگاری هیجانی از:				
۰/۰۷	۰/۲۶**	-	۰/۲۶**	تعهد
	۰/۱۱**	۰/۱۱**	-	سبک اطلاعاتی
	۰/۰۳*	۰/۰۳*	-	سبک هنجاری
	-۰/۱۱**	-۰/۱۱**	-	سبک سردرگم/اجتنابی

\*:  $P < 0/05$ ، \*\*:  $P < 0/01$

همان‌گونه که مشاهده می‌شود متغیرهای درون‌زا شامل تعهد ( $R^2 = 0/42$ )، سازگاری تحصیلی ( $R^2 = 0/10$ )، سازگاری اجتماعی ( $R^2 = 0/07$ ) و سازگاری هیجانی ( $R^2 = 0/07$ ) به میزان قابل توجهی توسط متغیرهای درون مدل تبیین شدند. ضرایب اثر مستقیم، غیرمستقیم و کل در جدول قابل مشاهده است. ضرایب اثر غیرمستقیم (ستون دوم) سبک اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم روی سازگاری‌های تحصیلی، اجتماعی و هیجانی به لحاظ آماری معنادار بودند. قابل ذکر است که ضرایب غیرمستقیم سبک هنجاری تنها در سطح  $0/05$  معنادار بودند. این ضرایب تأییدی هستند بر این فرض که تعهد می‌تواند رابطه سبک‌های هویت با متغیرهای دیگر را میانجی‌گری کند. به منظور درک بهتر روابط نمودار مسیر مدل آزموده شده در شکل ۱ نمایش داده شده است.



شکل ۱. نمودار مسیر مدل برازش یافته

## بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر، در زمینه‌ی فرضیه اول یعنی رابطه‌ی بین سبک هویت اطلاعاتی و مؤلفه‌های سازگاری، درستی فرضیه‌ی موردنظر را نشان داد. به این شکل که این سبک هویتی با سازگاری تحصیلی رابطه‌ی مثبت معناداری دارد. در مورد ارتباط بین سبک هویت اطلاعاتی و سازگاری اجتماعی، بررسی‌ها نشان از وجود رابطه‌ی مثبت معنادار بین این دو دارد. نتایج پژوهش نشان داد رابطه بین سبک هویت اطلاعاتی و سازگاری هیجانی نیز به صورت مثبت معنادار می‌باشد. در مورد فرضیه دوم یعنی رابطه بین سبک هویت هنجاری و مؤلفه‌های سازگاری، تحلیل داده‌ها نشان داد که بین سبک هویت هنجاری و هیچ‌یک از مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی، اجتماعی و هیجانی رابطه وجود ندارد. برای بررسی فرضیه سوم، یعنی وجود رابطه منفی بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی و مؤلفه‌های سازگاری، نتایج حکایت از تأیید این فرضیه و وجود رابطه منفی بین سبک هویت سردرگم/اجتنابی با هر یک از مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی، اجتماعی و هیجانی دارد. ویلوراس و بوسما (۲۰۰۵) بر اساس یافته‌های خود نشان دادند درحالی که جهت‌گیری اطلاعاتی ارتباط مثبت با بهزیستی روان‌شناختی دارد، سبک هویت سردرگم-اجتنابی دارای ارتباط منفی با آن است. این نتایج با یافته‌های پژوهش حاضر در مورد رابطه‌ی معنادار مثبت بین سبک هویت اطلاعاتی با سازگاری هیجانی و همین‌طور رابطه‌ی معنادار منفی بین سبک هویت سردرگم-اجتنابی و سازگاری هیجانی همخوانی دارد. بر اساس تحقیقات برزونسکی (۲۰۰۳) افراد برخوردار از سبک هویت اطلاعاتی به دلیل توانایی بسیار بالایی که در برقراری روابط محبت‌آمیز با دیگران دارند، کمتر دچار اندوه و تنهایی می‌شوند، همچنین این افراد به دلیل اطلاعات فراوانی که در زمینه‌های مختلف دارند، دچار اضطراب و افسردگی شدید یا بیماری‌های جسمی نمی‌شوند؛ که به نحوی با نتایج حاصل از تحقیق حاضر مبنی بر وجود ارتباط معنادار مثبت بین سبک هویت اطلاعاتی و سازگاری اجتماعی و سازگاری هیجانی تناسب دارد. پوردهقانی (۱۳۸۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که در خرده مقیاس سازگاری با دوره تحصیلی بین سبک اطلاعاتی و سردرگم-اجتنابی رابطه‌ی آماری معنادار وجود دارد. رحیمی (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که از نظر آماری تفاوت معناداری بین نمرات سه متغیر سازگاری عاطفی-اجتماعی، سبک‌های هویت و سازگاری تحصیلی وجود دارد. بین سازگاری تحصیلی و سبک هویت سردرگم، رابطه‌ی منفی معنادار



و بین سازگاری تحصیلی با سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری و تعهد رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد. همچنین دو گروه دختران و پسران، تنها از نظر متغیر سازگاری عاطفی-اجتماعی تفاوت معناداری با هم دارند؛ و نیز از نظر آماری تفاوت معناداری بین رشته‌ی تحصیلی در ترکیب خطی نمرات سه متغیر سازگاری عاطفی-اجتماعی، سبک‌های هویت و سازگاری تحصیلی برقرار است؛ که این موارد نیز با نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق حاضر در یک راستا می‌باشند. تعهد ۰/۳۳، پرخاشگری ارتباطی ۲/۸۲، افسردگی ۰/۴۶، سبک هویت سردرگم ۱۰/۸۶ و پرخاشگری آشکار ۰/۰۶ و سازگاری تحصیلی ۰/۹۵ از واریانس کل را پیش‌بینی کردند. نتایج بررسی سونیز و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد نیازهای غیر ارادی و کنترل‌شده (دو نیاز تعهدی) حتی با لحاظ کردن نقش قدرت تعهد، به ترتیب به شکل مثبت و منفی با سازگاری رابطه‌ی معنادار دارند. هر سه نوع سبک هویت الگوی خاصی از همخوانی با نیاز به تعهد از خود نشان دادند. البته سهم سبک هویت اطلاعاتی از این همخوانی بیشتر بود. تحلیل واسطه‌ای نشان داد که حداقل بخشی از تداعی بین سبک‌های هویت و سازگاری به‌وسیله‌ی نیاز به تعهد تعیین می‌شود.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده:

۱. پیشنهاد کاربردی: به مشاوران مدارس و به‌طور ویژه دبیرستان‌ها این است که از سبک هویتی دانش‌آموزان اطلاع داشته باشند و بر اساس آن الگوی مداخله‌ای مناسب برای عملکرد بهتر دانش‌آموزان در آموزشگاه و اجتماع در مورد آنان اجرا نمایند. مشاورین در این راستا برای نتیجه‌ی بهتر باید با والدین دانش‌آموزان هم در تعامل سازنده باشند. به نظر پژوهنده یکی از مداخلاتی که مشاورین می‌توانند انجام دهند، هدایت دانش‌آموزان برای اتخاذ سبک هویتی مناسب برای سازگاری بهتر در محیط‌های مختلف است. آموزش مهارت‌های ده‌گانه‌ی زندگی به نوجوانان در طول سال تحصیلی و معرفی کتب و منابع مناسب به آنان در این زمینه، جهت رویارویی با چالش‌ها راه‌گشا خواهد بود.
  ۲. پیشنهاد پژوهشی: پژوهش‌های مشابه در مورد سایر مقاطع تحصیلی از جمله سال چهارم و همچنین دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مراکز فنی حرفه‌ای و نیز هنرستان‌های کاردانش انجام شود تا تبیین بهتری از چنین موضوعات در مورد نوجوانان صورت پذیرد.
- پژوهش در دانش‌آموزان دبیرستانی سایر شهرهای کشور نیز بهتر است انجام شود.

## منابع

- بذل، معصومه. (۱۳۸۲). بررسی ارتباط مهارت حل مسئله و میزان سازگاری در دانش آموزان دختر و پسر پایه‌ی دوم مقطع دبیرستان در شمال و جنوب تهران. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهرا.
- بردبار طارمسری، قمر. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت اندیشی بر سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی دختران دبیرستانی خانواده‌های ایثارگر. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- پوردهقانی اردکانی، حمیدرضا. (۱۳۸۳). بررسی رابطه‌ی بین میزان سازگاری تحصیلی و سبک هویت دانشجویان دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۸۲-۸۳. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- رحمان پور، نسرین؛ بهرامی، هادی و کریمی، یوسف. (۱۳۸۸). رابطه نوع هویت‌یابی با سطوح سازگاری در دانش آموزان دختر دبیرستانی. پژوهشگاه علوم انسانی.
- رحیمی، رحمان. (۱۳۹۱). بررسی رابطه سازگاری عاطفی-اجتماعی و سبک‌های هویت با سازگاری تحصیلی در دانش آموزان متوسطه شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۱-۹۰. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- رحیمی‌نژاد، عباس؛ یزدانی ورزنده، محمدجواد؛ امانی، حبیب و فراهانی، حجت‌اله. (۱۳۸۹). بررسی ویژگی‌های سنجشی نسخه چهارم پرسشنامه سبک‌های هویت (ISI-4). علوم روان‌شناختی، ۳۶ (۹): ۴۰۵-۴۱۸.
- زاهد، عادل؛ رجبی، سعید و امیدی، مسعود. (۱۳۹۱). مقایسه سازگاری اجتماعی، هیجانی، تحصیلی و یادگیری خودتنظیمی در دانش آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۲ (۱): ۶۲-۴۳.
- سعادت‌ی شامیر، ابوطالب؛ شهرآرای، مهرناز و فرزاد، ولی‌اله. (۱۳۸۶). بررسی ارتباط بین سبک‌های هویتی و مسئولیت‌پذیری در دانشگاه‌های تهران. پژوهش‌های تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، (۱۰): ۱۱۶-۹۱.
- فولادچنگ، محبوبه. (۱۳۸۵). نقش الگوهای خانوادگی در سازگاری نوجوانان. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۲ (۷): ۲۲۱-۲۰۹.

- Allen., & Collins, W. A. (1990). Parent-child relationships in the transition to adolescence: Continuity and change in interaction, affect, and cognition. In Raymond Monte mayor, Gerald Adams, and Thomas Gullotta eds., *From Childhood to Adolescence: A Transitional Period?* Beverly Hills, CA: Sage, 1990
- Almog, Nistam. (2011). *Academic and social adjustment of university students with visual impairment*. Ph.D Thesis. School of education. Bar-Ilan University.
- Andre de Araujo, Abraaho. (2012). Adjustment Issues of International Students Enrolled in American Colleges and Universities: A Review of the Literature. *Higher Education Studies*. Vol.1, No.1, 2-8.
- Berzonsky, M. D., Soenens, B., Luyckx, K., Smite, I., Papini, D. R., & Goossens, L. (2013). Development and Validation of the Revised Identity Style Inventory (ISI-5): Factor Structure, Reliability, and Validity. *Psychological Assessment 2013 American Psychological Association*, Vol. 25, No. 3, 893–904.
- Collins, W.A. (1990). Parent-child relationships in the transition to adolescence: Continuity and change in interaction, affect, and cognition. In R. Montemayor & G.R. Adams (Eds.), *From childhood to adolescence: A transitional period?* Advances in adolescent development, 2. Newbury Park: Sage.
- Das, MS.J & Deb, Mr. A. (2013). A comparative study on social adjustment among tribal and non tribal students. *Journal of humanities and social science*, Vol.12.PP.29-32.
- Ferrer-Wreder, L. Palchuk, A. Poyrazli, S. Smal, M.L. & Domitrovich C. E. (2008). Identity and Adolescent Adjustment. *An International Journal of Theory and Research*. Vol, 8. 95-105.
- Johnson, E. A. & Nozick, K. J. (2011). Personality, Adjustment and Identity style influences on stability in Identity and self-concept during the transition to university. *An international journal of theory and research*. Vol, 11. 25-46.
- Louis, Preeti. Emerson, Arnold. (2012). Adolescent Adjustment in high school students: A brief report on mid-adolescence transitioning. *gesje: Education Science and Psychology*, No.3 (22). 15-24
- Schwartz, S. J., Mullis, R. L., Waterman, A. S., & Dunhum, R.M. (2000). Ego identity status, identity style, and personal expressiveness: An empirical investigation of three convergent constructs. *Journal of adolescent research*. Vol. 15.
- Soenens, B., Berzonsky, M. D., Dunkel, C. S., Papini, D. R., & Vansteenkiste, M. (2011). *International Journal of Behavioral Development*. 35 (4). 358-369.
- Taylor, M. A., & Pastor, D. A. (2005, May). Adjustment to college as a predictor of first-year retention. In *annual meeting of the Association of Institutional Research*. San Diego, CA.
- Vleiorans, G. & Bosma, H.A. (2005). Are identity styles important for psychological well-being? *Journal of adolescent*, 28, 397-469.